

Javaslat Szatmár megyei (Románia) határmenti védterületek létesítésére

Gavril Ardelean - Iosif Béres

Abstract

Frontier areas of Satu Mare county (Romania) suggested to become natural reservations: The natural framework of the frontier (neighbouring Hungary and Ukraine) belongs, from the administrative point of view, to the county of Satu Mare. It is made up to the following: the Oaş Mountains, the plains of Tur and Someş and the plains of Carei and Nir.

The county of Satu Mare is among the last counties in Romania having no effective natural park. In its frontier areas are the natural habitats which are the least affected by anthropic pressure. This is the reason why we bring in front of you the suggestion to create the following natural parks in the frontier area of the Satu Mare county:

- a) Tinoavele, Cetățuia Mare and Pálnia Mare in the Oaş Mountains
- b) The inferior course of the Tur river
- c) The Noroieni Forest (the village of Micula)
- d) The Bog Forest (the village of Dara)
- e) The ash-tree forest from Urziceni
- f) the psamophile area on the sand dunes in Foieni (the plain of Nir)
- g) the "Vermeş" marsh in Sanislău (the plain of Nir)

We also suggest the necessity of certain steps to be taken in order to have the opportunity to make scientific research and to plan them as protected areas. Among others, we consider to declare the inferior course of the Tur as a trans-border natural park.

Szándék

Szatmár megye az egyike Romániában azon kis számú területi-adminisztrációs egységeknek ahol nem folytattak rendszeres ökológiai kutatásokat és nincs egyetlen védterület a szó valódi értelmében.

A jelen dolgozat célja, hogy tudományos alapokra helyezze a természetvédelmet Szatmár megyében, különös hangsúlyt téve a határmenti területekre.

Szatmár megye területén Romániának konvenció határa van Ukrajnával és Magyarországgal ami az Avasi hegyeken húzódik, majd a Tisza Alföldjének északi részén, a Túr, Szamos, Nagy-Károly és a Nyír síkságán.

A határmenti övezetek szigorító rendszabályai miatt, ami a közlekedést, vadászatot, halászatot stb. illeti, az itt lévő élőhelyek viszonylag kevésbé vannak kitéve az antropikus negatív hatásoknak. Emiatt itt még megtalálhatók, bizonyos „oázisok” ahol a természet szinte érintetlen, úgy növénytani, mint állattani szempontból, értékes társulások, melyeket a törvény védelme alá kell helyezni, hogy fennmaradásuk biztosítva legyen. Kétségtől Szatmár megyében a legfontosabb területek, amiket védterületté érdemes nyilvánítani éppen a határövezetben találhatók.

Javaslatok bizonyos területek védterületté nyilvánítására a határövezetben.

A végzett kutatásaink alapján, Szatmár megyében összeállítottunk egy táblázatot azokról az értékes élőhelyekről, melyeket védetté és lehetne nyilvánítani. Ezek közül egyeseket a Megyei Tanács formálisan, egy határozat alapján jegyzékbe vett, de a konkrét védelem érdekében még semmi sem történt.

1. Dagadóláp „Cetățuia Mare”

Az Avasi hegységben, Cămârzana helységtől észak-keletre, az ukrán határ övezetében terül el 8 hektáron. Maga a láp és környéke erdészeti terület.

Védterületté nyilvánítását indokolja a biocönózis tudományos értéke, mivel Románia egyik leghétszakibb és legalacsonyabban (650 m) fekvő dagadólápjá, mely tipikus alakú és szerkezettel rendelkezik.

A biocönózis egy gazdag és sajátos növénytakaróval rendelkezik, amit elsősorban a tőzegmoha (*Sphagnum sp.*) alkot, melyen ritkán csenevész bokrok és fák mint a *Pinus silvestris*, *Betula pubescens*, *Alnus incana*, *Populus tremula* stb. tenyésznek.

Ennek a dagadólápnak a tudományos jelentősége bizonyos glaciális reliktum növényfajoknak a megőrzése, melyek itt jól tenyésznek napjainkig. Közülük megemlítjük a következőket *Scheuchzeria palustris*, *Carex pauciflora*, *Eriophorum vaginatum*, *Andromeda polifolia*, *Vaccinium oxycoccus*, *Drosera rotundifolia*, *Ligularia sibirica* stb. Jelentősek még a környéken egyes kárpáti endemikus fajok mint a: *Aconitum moldavicum*, *Phyteuma tetramerum*, *Ranunculus carpaticus*, *Symphytum cordatum* stb.

A dagadóláp faunája is jelentős, mely főleg jégkorszaki reliktum gerinctelen állatokból tevődik ki, nem beszélve a láp pollen megőrző képességéről.

2. Măgura Batarciului

Az Avas hegységben batarci helység határában, az ukrán határ mentén terül el, 482 m. tengerszint feletti magasságban.

Ezen szigetszerű területen növénytani szempontból közönséges fajok mellett itt tenyészenek a dák-illír flórateületre jellemző növények is. Ez az élőhely különleges figyelmet érdemel, megfelel egy növénytani védterületnek, mert itt megtalálható sok melegkedvelő (subtermofil) és szórt areállal rendelkező növényfaj mint a: *Stipa crassiculmis ssp. euranatolica*, *S. joannis ssp. balcanica*, *Ferulago sylvatica*, *Iris aphylla*, *Aristolochia pallida*, *Asplenium adiantum-nigrum*, *Thlapsi alliaceum* stb.

A javasolt védterület felülete legalább 2 ha., a hegy déli lejtője, tipikus száraz (xerotherm) élőhely. A terület magánkézben van!

3. A Túr alsó szakasza

Megkezdve a Călinești Oaş duasztott tótól, egészen amíg a Túr Magyarországra ér, Bercu Nou helység határában. Az egész terület 52 km², mely a Román Vizügyi Hatóságok kezelésében van. A védendő terület magába foglalja több tó felületét – Călinești Oaş (354 ha), Adrian (307 ha), Bercu Nou (346 ha), melyeket gazdag növényzet övez, ideális fészkelő és búvóhely sok vízimadár és parti madár számára.

A Túr ezen a szakaszán több mint 80 madárfajt figyeltünk meg, melyek közül csak néhányat említünk, a faunisztikai szempontból is jelentősebbeket. Így nyáron itt fészkelnek a *Circus aeruginosus*, *Podiceps cristatus*, *Fulica atra*, *Rallus aquaticus*, *Anas platyrhincos*, *A. querquedula*, *Aythya nyroca*, stb., míg a vonulás idején itt pihennek a: *Anas penelope*, *A. acuta*, *Aythya ferina*, *A. fuligula*, *Anser albifrons*, *A. fabalis*, *Mergus albellus* stb.

A madárfauna mellett megtalálunk egy igen gazdag rovarfaunát is melyek közül megemlítünk néhány ritka fajt, *Plusia zosimi*, *Algedonia luctualis*, *Maculineaalcon*, *M. euphemus*, *Zerynthia polyxena* stb.

4. A "Noroieni" erdő

Egy 2000 ha-os erdőterület Szatmár városától észak-nyugatra, a Szamos síkságon a magyar határig terjed. Az erdészet gondozásában van, itt egy fácán tenyészetet létesítettek és működtetnek.

Az erdő uralkodó eleme a tölgy (*Quercus robur*) 82 %-ban. A védterület létesítésének jogosultságát a következőkkel támasztjuk alá: a) az öreg tölgyesek ilyen nagy felületen ritkaság számba mennek a Szamos-síkságán, ahol csakis elszigetelt erdő foltok maradtak fenn; b) Szatmár városának közvetlen közelében terül el, így az antropogén hatás igen kihangsúlyozott; c) az erdő ökológiai állapota igen jó, 70-80 éves egészséges tölgyes; d) az erdős sztyeppe maradványerdő megőrizte a jellemző növényeit melyek az erdők pusztulásával eltűnően vannak, ezek közül néhányat felsorolunk: *Staphylea pinnata*, *Lithospermum purpureo-caeruleum*, *Tilia cordata*, *Lychnis coronaria*, *Scilla bifolia* stb.; e) az erdő védelmet nyújt a XX. század elején a szatmári

sikságra betelepített dámvadnak (*Dama dama*); f) az erdő madárvilága a tipikus alföldi tölgyesekre jellemző közzel 50 fajjal és az ott fészkelő ritka ragadozókkal mint például a békásósas (*Aquila pomarina*); g) szintén innen volt bizonyítva 1993-ban egy igen ritka lepkefaj a *Deuteronia pudorina* Woeke – amely új faj Romániában.

5. A “Bobald” (Nagy-Károly)-i szikes-mocsarak

Magába foglal 10 ha lápot és szikest, Nagy-Károlytól keletre, a károlyi síkon, egészen Magyarország határáig.

Bobald a vidék legfontosabb fészkelő és pihenő helye több mint 80 madárfajnak, nagy részük vízi madár és nem éppen közönséges faj. Itt fészkel például: *Ixobrychus minutus*, *Nycticorax nycticorax*, *Ardea cinerea*, *A. purpurea*, *Circus aeruginosus*, *Gallinago gallinago*, *Chlidonias niger*, de Babold a vonulóknak is fontos pihenőhelye így a *Ciconia nigra*, *Anas penelope*, *A. acuta*, *A. clypeata*, *Tringa erythropus*, *Limosa limosa* stb.

Mivel a környék egyedüli mocsaras élőhelye ide húzódtok sok vízi-mocsári faj, melyek védelme nagyon is indokolt.

6. Az “Urziceni” (Csanáros)-i kőris erdő

A magyar határ mentén terül el 38 ha-on, Urziceni (Csanáros) község határában, Nagy-Károlytól 6 km-re. Az erdészet tulajdonában van, a védelmet elsősorban a botanikai szempontok indokolják. Az eddig kimutatott növényfajok száma meghaladja a 150-et, a legfontosabb növénytársulását Soó Rezső állapította meg (*As. Fraxineto-Ulmetum-Soo*). Az uralkosó faj a virágos kőris (*Fraxinus ornus*), itt éri el areáljának legészakibb pontját Romániában.

A gazdag növénytakaróból megemlítjük a: *Pulsatilla pratensis ssp. hungarica* és az *Alyssum montanum ssp. gmelinii*-it, ritka törvény védte fajokat. Az erdő megőrzött néhány glaciális reliktum fajt, mint a *Calamagrostis neglecta*, *Menyanthes trifolia*, de különösen a zergeboglárt (*Trollius europaeus*), amely az erdőszeleken terjedőben van.

7. A “Fieni” (Fény)-i homoki legelő

Fény község határában Magyarország határáig húzódik, területe 10 ha., magába foglalja a legészakibb homok dűnéket a Nyír sikságán. A terület a községháza tulajdona. Ezek a dűnéken és a köztes területeken a sajátos klimatikus és talaj viszonyok nyomán egy specifikus flóra alakult ki, amely sokban különbözik az ország más homokos területeinek növénytakarójától. Ez a változatos növényzet magába foglalja a legelőket, kaszálókat, a dűnék közt lévő homokot és a régi kocsányos tölgyesek (*Quercus robur*) maradványait, erdő szigeteit.

A futóhomokon egy primer társulás, a *Brometum tectori* asszociáció, de a legtipikusabb társulás, a *Festuco-vaginatae-Corynephorum* nagy felületeken van jelen.

Ezen homokos területek növényzete abban különbözik más homokok flórájától, hogy itt nem uralkodnak a futóhomok tipikus növényfajai. Ezek fajszáma ugyan kicsi de az egyedszám igen magas. Ezt azzal magyarázzuk, hogy a homok részben már kötött, befüvesedett vagy beerdősödött. Ezek közül néhány jellegzetes fajt felsorolunk: *Euphorbia seguieriana*, *Corynephorus canescens*,

Helichrysum arenarium, *Alyssum montanum* ssp. *gmelinii*, *Polygonum arenarium*, *Artemisia campestris*, *Plantago indica*, *Kochia laniflora* stb.

A dűnék közti völgyecskekben hegyi fajokat találunk, néhány közülük glaciális reliktum és az alföldön ritkaság, így a *Trollius europaeus*, *Betula pubescens*, *Calamagrostis stricta*, *Carex appropinquata* stb. Egy különös botanikai érdekesség, hogy egy alpesi növényfaj, az *Alyssum montanum* ssp. *gmelinii* képes volt alkalmazkodni az alföldi homokos környezethez.

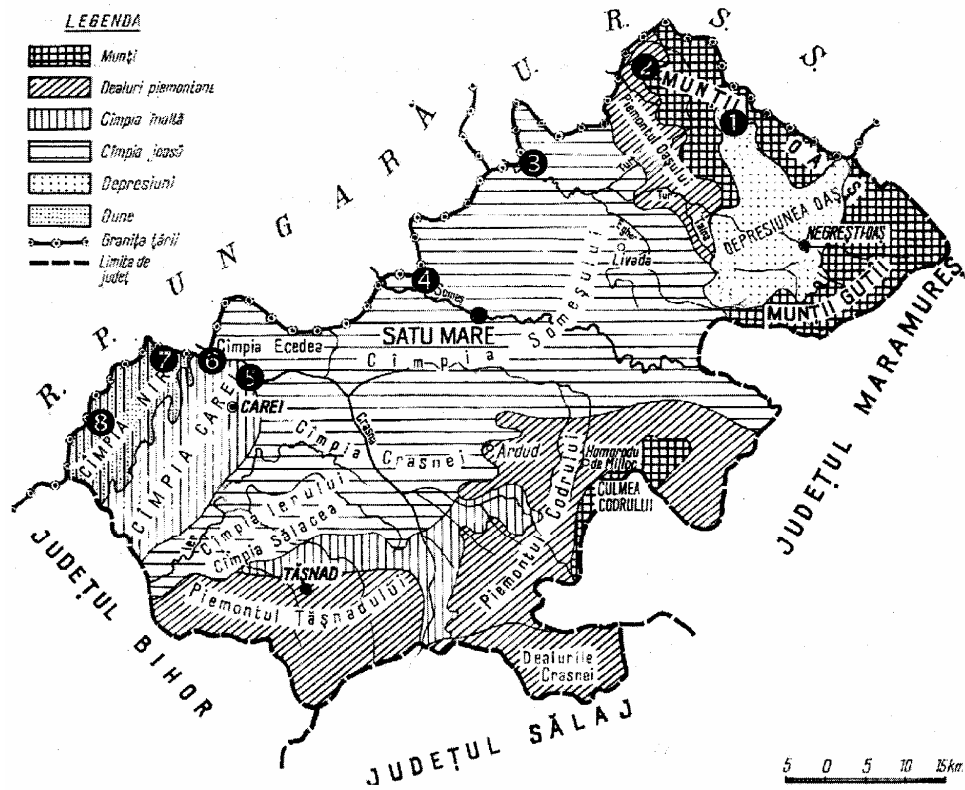
8. A Sanislău (Szaniszló)-i "Vermes" mocsár

Szaniszló (Sanislău) község határában, a magyar határ mentén homok dűnék közti mélyedésben terül el 60 ha.-on Szatmár megye legnagyobb homokos területén lévő mocsár.

Jelentősége a reliktumokban gazdag növényzete és gazdag mocsári madárvilága, így egy komplex védterület lehetne. Ennek a lápnak a növénytakarója napjainkig megőrizte a múlt flórájának sok emlékét. Néhány ezekből a *Trollius europaeus*, *Calamagrostis neglecta*, *Carex appropinquata*, *Menyanthes trifoliata*, *Betula pubescens* stb., ezeket a fajokat a kontinentális homokos területek reliktumainak tekinthetjük. A növények, a szórt arealú fajokkal, mint a *Spirea salicifolia*, *Peucedanum palustre*, *Dianthus superbus*, csak itt tenyésznek együtt a Tisza-Alföldjén. Ez a terület jól konzerválta a régi flóra elemeket napjainkig. Szintén érdekes a nagy számban tenyésző hűsevő növény az *Aldrovanda vesiculosa*, amely ritka növény a vidéken.

A láp természetesen egy gazdag madárvilágnak is élőhelyet biztosít. A sok fészkelő faj (*Circus aeruginosus*), stb. mellett még a belvizeken igen ritka pehelyréce (*Somateria mollissima*) is telet itt a hideg évszakban.

1. ábra: Szatmár megye felszíne és a javasolt védterületek.
 Fig. 1. Proposed nature reserves in Szatmár County

1. Dagadóláp „Cetățuia Mare”	A “Bobald” (Nagy-Károly)-i szikes-mocsarak
2. Măgura Batarciului	Az “Urziceni” (Csanálos)-i kőris erdő
A Túr alsó szakasza	A “Fieni” (Fény)-i homoki legelő
A “Noroieni” erdő	A Sanislău (Szaniszló)-i “Vermes” mocsár

Következtetések és javaslatok

A fenti dolgozatban javasoltunk, különböző okok alapján nyolc védterület létesítését a határövezetekben. Ezeknek az élőhelyeknek konkrét védelme érdekében ajánljuk a következőket:

1. Közös kutatásokat a szomszéd országokkal, ezen védterületek esetleges kibővítésére a határokon túlra;
2. Ezen élőhelyek rendszeres kutatásának folytatása, egy alapos dokumentáció kidolgozásának érdekében, hogy megvalósuljon ezen védterületek törvénybe iktatása, védelme;
3. A törvényes jóváhagyások kieszközlése az állami szervektől (Akadémia, Megyei Tanács), hogy ezek a területek valós természeti védett zónákká váljanak. A Szatmár Megyei Tanács Határozatának kibővítése és gyakorlati kivitelezése.
4. Különös figyelemmel kell kísérni azokat a védett területeket, melyeket a határokon túlra is érdemes volna kibővíteni, így az Avason lévő dagadólápokot, a Túr alsó szakaszát és a homokos területeket a Nyír síkságán. Ezekhez a projektekhez a nemzetközi NGO szervezetek (Phare, REC stb.) anyagi segítségét is ki lehetne eszközölni.

Irodalom

- Ardelean G. (1997): Fauna județului Satu Mare, Ed. Goldiș Press Arad
- Ardelean G. (1999): Flora și fauna Oașului, Ed. Gutenberg, Arad
- Bârlea I. (1971): Contribuții la cunoașterea înmlăștinărilor din platoul Oășan-Maramureșan. În "Comunicări de botanică". A VII-a Conferință Națională de geobotanică (Satu Mare, Maramureș, 17-26.VII.1969, București
- Hamvas Fr., Karácsonyi C. (1980): Date privind avifauna din zona Careiului, Studii și comunicări, IV, Muzeul județean Satu Mare
- Karácsonyi C. (1975): Contribuții la studiul florei și vegetației terenurilor de interdune din Câmpia Nirului, Studii și comunicări, Muzeul județean Satu Mare
- Karácsonyi C. (1980): Cercetări asupra florei și vegetației terenurilor mlăștinoase din Câmpia Nirului și Câmpia Careiului, Studii și comunicări, IV, Muzeul județean Satu Mare
- Karácsonyi C. (1995): Flora și vegetația județului Satu Mare, Ed. Muzeului Sătmărean
- Răsmeriță I., Spârchez Z., Csürös Șt., Moldovan I. (1971): Flora și vegetația nisipurilor din nord-vestul României. În "Comunicări de Botanică". A VII-a Conferință Națională de geobotanică (Satu Mare, Maramureș, 17-26.VII.1969, București

Author's address:

Gavril Ardelean
Universitatea de Nord Baia
Mare

Iosif Béres
Muzeul Maramureșului
Sighetul Marmației